

д.е.н., професор Вахович І.М.
Луцький національний технічний університет
Ропотан І.В.
Одеський національний економічний університет

ДО ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Найважливішим завданням, що стоїть на даному етапі розвитку економіки нашої країни, є утвердження ринкових відносин, спрямованих на задоволення як регіональних, так і загальнодержавних благ. Результати проведеного аналізу концепцій соціалізації та екологізації економіки дозволяють зробити висновок, що у ринковій економіці держава повинна забезпечувати функцію соціального добробуту, яка залежить від рівня виробництва, зайнятості, купівельної спроможності, якості навколишнього середовища, темпів економічного зростання, характеру розподілу доходів. Основним інструментом реалізації цієї функції держави є фінанси, як економічні відносини, які виникають у процесі функціонування держави, регіонів, діяльності юридичних та фізичних осіб з приводу формування, розподілу та використання фондів грошових коштів. Головною метою таких відносин є забезпечення кожного громадянина, кожного підприємства, кожної державної та регіональної структури достатніми для здійснення їх діяльності, задоволення потреб та виконання існуючих зобов'язань грошовими коштами.

Тобто фінанси стають центральною ланкою зосередження суспільних інтересів, за допомогою яких здійснюється формування та перерозподіл валового національного продукту, в результаті чого досягається гармонізація його розподілу між окремими сферами, регіонами, населенням, що дозволяє зробити його найбільш дієвим інструментом забезпечення сталого розвитку регіону.

Серед фінансових регуляторів, за допомогою яких держава зазвичай намагається вплинути на макроекономічні процеси за допомогою непрямого впливу на ринковий механізм, найбільш розповсюдженими є бюджетні відносини. Державні фінанси (у тому числі і бюджетні відносини) в умовах ринку сконцентровані на завданні регулювання руху централізованих фінансових

потоків, визначення вектору руху всіх фінансових потоків у країні, відповідно до пріоритетів і цілей державного регулювання економічної політики.

При дослідженні питань регіональної економіки, особлива увага приділяється визначенню прийняттого балансу повноважень різних рівнів влади, завданням якого є забезпечення, з одного боку, унітарної цілісності держави, а з іншого – певної самостійності регіональним бюджетам. Тому особливо важливого значення набуває розробка механізмів економічного регулювання і оптимального розмежування податкових повноважень (адже дохідна частина бюджетів в Україні формується на 70 % за рахунок податків) трьох рівнів влади: державного, регіонального та місцевого. При цьому політичні позиції представників влади цих рівнів можуть бути різними.

Тільки система конкурентної ринкової рівноваги може забезпечити такий розподіл національного продукту, який забезпечував би максимальне споживання (як особисте, так і виробниче), створюючи умови для максимальної ефективності виробництва. Відповідно, державні фінанси самі підпорядковані законам раціонального розподілу, що, однак, зовсім не зменшує їх ролі. При цьому рівень участі держави не можна оцінити лише за обсягом прямих державних інвестицій. Держава не може і не повинна брати на себе завдання забезпечення економічного росту тільки на основі державних інвестицій, але може і повинна за рахунок фінансових ресурсів позитивно змінювати структуру виробництва [1], регламентувати господарсько-фінансову діяльність суб'єктів господарювання, створювати стимули та умови для ефективного господарювання, здійснювати раціональний вибір напрямків державного фінансування тощо.

Фінансове забезпечення регіону визначаються обсягом фінансових ресурсів. Місце і роль фінансових ресурсів у забезпеченні цілей сталого розвитку можна чітко визначити лише тоді, коли матимемо їх теоретичне обґрунтування як економічної категорії. В економічній літературі досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх змісту та джерел формування для забезпечення регіонального розвитку. Загалом фінанси, за словником сучасної економіки Макміллана, визначаються як фонди, що беруться з будь-яких джерел та використовуються для здійснення будь-яких витрат [2].

Визначення ключової ролі фінансів у забезпеченні сталого розвитку дозволяє розкриття функцій фінансів, де розкривається їх соціально-економічний зміст. Основними функціями фінансів є розподільна та контрольна.

Розподільна функція фінансів полягає у розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту та національного доходу держави. Ця функція включає первинний розподіл (розподіл доданої вартості та формування первинних доходів – заробітної плати, прибутку підприємств та приватного сектора), перерозподіл (створення та використання централізованих фондів та створення вторинних доходів) та вторинний розподіл (між галузями, регіонами, соціальними верствами населення, окремими юридичними та фізичними особами). Ця функція дозволяє забезпечити фінансові потреби юридичних і фізичних осіб та держави та регулювати різні напрямки сталого розвитку.

Кожна держава формує власну модель розподільчих відносин відповідно до рівня централізації ВВП [3, с.15; 4, с.17, ін.]:

- *американська модель*, за якої здійснюється перерозподіл ВВП до бюджету у розмірі 25-30 %. За такого підходу прослідковується максимальне фінансове самозабезпечення суб'єктів підприємницької діяльності та обмежене державне фінансове втручання в економіку. Соціальні державні виплати обмежені і стосуються лише тих верств населення, які того потребують найбільше. За цієї моделі держава стимулює кожного громадянина до самореалізації;

- *західноєвропейська модель*, за якої здійснюється перерозподіл ВВП до бюджету у розмірі 35-45 %. Держава за такої моделі має більші можливості здійснення соціальних виплат. Соціальна сфера забезпечена розгалуженою мережею державних та приватних установ;

- *скандинавська*, за якої відбувається вилучення державою до 60 % вартості ВВП. За цієї моделі запроваджується широка державна підтримка соціальної сфери, бюджетна система набуває соціального спрямування, в основі державного регулювання економіки принцип соціальної справедливості. Разом з тим, така модель не забезпечує належного рівня фінансового стимулювання ділової активності населення.

Конт рольна функція полягає у контролі за станом економіки та розвитком соціальних, економічних та екологічних процесів у державі, що сприяє успішній реалізації фінансової політики сталого розвитку держави та її регіонів.

Прийнято вважати, що фінанси як система грошових відносин, що безпосередньо пов'язані з формуванням та використанням централізованих та децентралізованих фондів грошових засобів у сукупності є фінансовими ресурсами країни [5, с.42; 6, с.26; 7 ін.]. За словами В.В.Нестерова, фінансові ресурси – це грошові доходи та накопичення, що формуються в руках держави та суб'єктів господарювання і призначені на цілі розширеного відтворення, задоволення потреб суспільства та держави.

На нашу думку під фінансовими ресурсами регіону доцільно розуміти грошові нагромадження і доходи, створені діяльністю господарського комплексу регіону, населенням та залучені зі сторони, що зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб. Тобто фінансові ресурси регіону охоплюють ресурси всіх сфер регіональної економіки – регіонального управління, домашніх господарств, підприємств та організацій, фінансових інститутів.

Таким чином, соціо-еколого-економічні передумови формування фінансової політики регіонів держави диктують необхідність удосконалення фінансово-економічної системи з врахуванням історичних реалій України, її унітарного устрою, потреб зміцнення місцевого та регіонального самоврядування та стимулювання розвитку регіонів за допомогою ендогенних чинників.

Список використаної літератури

1. Горегляд В.П. Перспективы и тенденции развития бюджетной системы Российской Федерации. – М.: Изд-во РАГС.
2. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАН: Пер. з англ. – К.: АртЕК, 2000. – с. 566.
3. Карпінський Б.А., Герасименко О.В. Фінансова система. – Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 184 с.
4. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – 3-тє вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 240 с.
5. Глущенко В.В., Глущенко И.И. Финансы. Финансовая политика, маркетинг, менеджмент. Финансовый риск -менеджмент. Ценные бумаги. Страхование. – Железнодорожный, ТОО НПЦ «Крылья», 1998. – 416 с.
6. Ковальчук С.В., Форкун І.В. Фінанси: Навчальний посібник. – Львів.: Новий світ-2000, 2006. – 568 с.
7. Финансовая система и экономика / Под ред. В.В.Нестерова, Н.С. Желтова. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 432 с.